

О‘ЗBEKISTONDA “YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TISHI: ISTIQBOL YO‘NALISHLAR VA USTUVOR VAZIFALAR

*Research Advisor- dotsent Yavmutov Dilshod
Bukhara State University Faculty
of Economics and Tourism
2st stage master Burkhonov Sardor*

Annotatsiya: Maqolada ekologiya va iqtisodiyotning o‘zaro bog‘liqligi, iqtisodiy faoliyatning atrof muhitga ta‘siri hamda natijalari ko‘rib chiqiladi. Davlatning iqtisodiy rivojlanishi hamda ishlab chiqarish omillari natijasida yuzaga keladigan ekologik xavf-xatarlarni va eko-yashillikning yemirilib ketishini sezilarli darajada qisqartirilishi uchun "yashil iqtisodiyot"ga o‘tish hamda uning afzalliklari keltirib o‘tildi. Shuningdek, ushbu maqolada "yashil iqtisodiyot"ga o‘tishda eko-innovatsiyalar va yashil investitsiyalar borasida xorijiy mamlakatlar tajribasidan misollar keltirilgan holda yozildi.

Tayanch so‘zlar: ekologik barqarorlik, barqaror iqtisodiy o‘shish, atrof-muhit, ekologik muammolar, yashil energetika, inson taraqqiyotida muqobil energetika, "yashil iqtisodiyot", eko-innovatsiya, eko-investitsiya, qayta tiklanadigan energiya, iqtisodiyotni ekologizatsiyalash, "yashil" ish o‘rinlari, ekologik texnologiyalar.

TRANSITION TO GREEN ECONOMY IN UZBEKISTAN: PROSPECTIVE DIRECTIONS AND PRIORITIES

Abstract: The article examines the interdependence of ecology and economy, the impact and results of economic activity on the environment. The transition to "green economy" and its advantages were mentioned in order to significantly reduce environmental risks and the destruction of eco-greenness caused by the economic development and production factors of the state. Also, in this article, examples of the experience of foreign countries regarding eco-innovations and green investments in the transition to the "green economy" were written.

Key words: ecological stability, sustainable economic growth, environment, ecological problems, green energy, alternative energy in human development, "green economy", eco-innovation, eco-investment, renewable energy, greening of the economy, "green" work rins, ecological technologies.

Kirish.

Globalashuv jarayoni sanoati rivojlangan mamlakatlarning texnologik bazasining sifat jihatidan yangilanishini, ishlab chiqarish samaradorligi va

raqobatbardoshlik darajasini oshirish bilan birga hayot sifatini va yashash muhitini yaxshilashni ta'minlaydigan yangi texnologik tuzilmaga modernizatsiya qilingan iqtisodiyotga o'tishni talab qilmoqda.

Avvalambor, "yashil" iqtisodiyot haqida to'xtalsak: "Yashil" iqtisodiyot atamasi 1990 yillar boshidan muomalaga kirib kelgan bo'lib, bu insoniyat va tabiat o'rtasidagi uyg'un o'zaro ta'sirni qo'llab-quvvatlaydigan va bir vaqtning o'zida har ikkala ehtiyojni birday qondirishga yo'naltirilgan iqtisodiyotni anglatadi.

Xalqaro hamjamiyatda "yashil" iqtisodiyot Strategiyasiga insoniyat rivojlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatuvchi ekologik, energetik, oziq-ovqat va iqtisodiy muammolarni hal etishga qaratilgan asosiy yechim sifatida qaralmoqda.¹

Xorijda "yashil" iqtisodiy siyosat Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tomonidan barcha a'zolarining uzoq muddatli (2030- yilgacha) rivojlanishi uchun strategik yo'nalish sifatida qabul qilingan.² Inqirozga qarshi salohiyat nuqtai nazaridan, eko-innovatsiyalar, yashil investitsiya va, umuman, yashil iqtisodiyot, mobil energetika, bandlikni oshirish, ishsizlikni kamaytirish, iqtisodiyotning barcha sohalarida faoliyatni rag'batlantirish va retsessiyadan tezroq chiqib ketish imkonini beradi.

Eko-innovatsiyalar barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda, atrof-muhitga zararli tasirini kamaytirish va tabiiy resurslardan yanada samarali va oqilona foydalanish orqali sezilarli va aniq o'sishga qaratilgan har qanday yangilik shakli sifatida ta'riflanadi, yashil iqtisodiyotning esa umume'tirof etilgan tarifi mavjud emas.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha mutaxassislari (UNEP) "yashil iqtisodiyot"ni iqtisodiy faoliyat sifatida hisobga olib, bu tushunchani keng tushunishni taklif etadi, ya'ni "yashil iqtisodiyot insonlarning farovonligini yaxshilaydi va ijtimoiy adolatni ta'minlaydi, ekologik xavflarni va tabiatning yemirilib ketishini sezilarli darajada kamaytiradi" degan ta'rifni beradi. "Yashil iqtisodiyot"ning bu ta'rifi deyarli yaxshi ma'lum bo'lgan barqaror rivojlanish kontseptsiyasidan farq qilmaydi³.

Yana tor ma'noda, "yashil iqtisodiyot"ni ifloslantiruvchi moddalar va issiqxona gazlarining emissiyasini nazorat qilish va kamaytirish, iqlim o'zgarishini kuzatish va prognozlash, shuningdek, energiya va resurslarni tejash texnologiyalarini va qayta tiklanadigan energiya manbalari uchun texnologiyalarni yaratish, ishlab chiqarish va ulardan foydalanish tushuniladi.

Shu bilan birga, "yashil iqtisodiyot" turli mamlakatlarning rasmiy hujjatlarida turlicha aks ettirilgan: birinchi navbatda, rivojlangan davlatlar orasida raqobat, ish

¹<https://mineconomy.uz/uz/news/view/2936>

² Порфирьев Б.П. "Зеленая" экономика: реалии. Перспективы и приделы роса М: Карнеги,2013.

³ United Nations Environmental Programme: Green Economy

https://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/research_products/briefingpapers/Ru_GE_HEALTH.pdf

o`rinlarini, rivojlanayotgan mamlakatlarda-barqaror rivojlanish, qashshoqlik muammolarini hal qilish, hamda BRIKS guruhi davlatlarida-resurslardan foydalanish samaradorligi sifatida belgilangan. Iqtisodiyotni ekologiyalashtirishning eng muhim jihati bu iqtisodiyotning o`zi va ijtimoiy-iqtisodiy sohasi ekanligidir.

Yevropa hamjamiyatining 2050-yilgacha "yashil iqtisodiyot"ga o`tish bo`yicha strategiyasida⁴ "yashil iqtisodiyot" ekosistemalarni (tabiiy resurslar), iqtisodiyotni (moddiy resurslar) va jamiyatni birlashtiradigan tizimni o`zida ko`rsatib berishi kerakligi belgilangan.

Asosiy qism

Bugungi kunda energiya tejamkorligini oshirish, ekologik toza, noan`anaviy va qayta tiklanuvchan energiya manbalaridan foydalanish ko`lamini yanada kengaytirish tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Soha mutaxassislarning fikricha, yaqin kelajakda mamlakatning barqaror rivojlanishi uchun energetika tarmog`ida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish salmog`iga uzviy bog`liq bo`lib qolishi ehtimoldan xoli emas. Shularni inobatga olgan holda so`nggi yillarda respublikamizning sanoat tarmoqlariga «Yashil iqtisodiyot» tizimini joriy qilish, ijtimoiy sohasida energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, innovatsion taraqqiyotni jadallashtirish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bo`yicha keng ko`lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Ta`kidlash joizki, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "2019-2030-yillar davrida O`zbekiston Respublikasining "Yashil" iqtisodiyotga o`tish strategiyasini tasdiqlash to`g`risida"gi 2019-yil 4-oktabrdagi qarori bu yo`nalishdagi ishlarni yanada jonlantirishga turtki bo`ldi. Ushbu me`yoriy-huquqiy hujjatlar energiyani iste`mol qilish sohasidagi qator muammolarni hal qilish, texnologik modernizatsiyalash va moliyaviy mexanizmlarni rivojlantirish orqali iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, davlat investitsiyalari va xarajatlarining ustuvor yo`nalishlariga ilg`or xalqaro standartlarga asoslangan "yashil" mezonlarni kiritish, davlat tomonidan rag`batlantirish mexanizmlarini, davlat-xususiy sherikligini rivojlantirish hamda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni faollashtirish orqali "yashil" iqtisodiyotga o`tish yo`nalishlari bo`yicha tajriba-sinov loyihalarini amalga oshirishga ko`maklashish, ta`limga investitsiyalar kiritishni rag`batlantirish, yetakchi xorijiy ta`lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot markazlari bilan hamkorlikni rivojlantirish hisobiga "yashil" iqtisodiyotdagi mehnat bozori bilan bog`liq kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash

⁴ Towards a green economy in Europe. EU environmental policy targets and objectives 2010-2050. European Environment Agency, Copenhagen, 2013. URL: <http://www.eea.europa.eu/publications/towards-a-green-economy-in-europe>

tizimini rivojlantirish, Orolbo‘yidagi ekologik inqirozning salbiy ta‘sirini yumshatish choralari ko‘rish, “yashil” iqtisodiyot sohasida, shu jumladan ikki tomonlama va ko‘p tomonlama shartnomalar tuzish orqali xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, shuningdek, noan‘anaviy energetika resurslaridan, jumladan, quyosh energiyasidan foydalanish borasida yangi imkoniyatlarni ochdi.

Ushbu me‘yoriy-huquqiy hujjatlar energiyani iste‘mol qilish sohasidagi qator muammolarni hal qilish,

- texnologik modernizatsiyalash va moliyaviy mexanizmlarni rivojlantirish orqali iqtisodiyotning energiya samaradorligini oshirish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish
- davlat investitsiyalari va xarajatlarining ustuvor yo‘nalishlariga ilg‘or xalqaro standartlarga asoslangan “yashil” mezonlarni kiritish,
- davlat tomonidan rag‘batlantirish mexanizmlarini,
- davlat-xususiy sherikligini rivojlantirish hamda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni faollashtirish orqali “yashil” iqtisodiyotga o‘tish yo‘nalishlari bo‘yicha tajriba-sinov loyihalarini amalga oshirishga ko‘maklashish,
- ta‘limga investitsiyalar kiritishni rag‘batlantirish,
- yetakchi xorijiy ta‘lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot markazlari bilan hamkorlikni rivojlantirish hisobiga “yashil” iqtisodiyotdagi mehnat bozori bilan bog‘liq kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini rivojlantirish,
- Orolbo‘yidagi ekologik inqirozning salbiy ta‘sirini yumshatish choralari ko‘rish,
- “yashil” iqtisodiyot sohasida, shu jumladan ikki tomonlama va ko‘p tomonlama shartnomalar tuzish orqali xalqaro hamkorlikni mustahkamlash,
- shuningdek, noan‘anaviy energetika resurslaridan, jumladan, quyosh energiyasidan foydalanish borasida yangi imkoniyatlarni ochdi

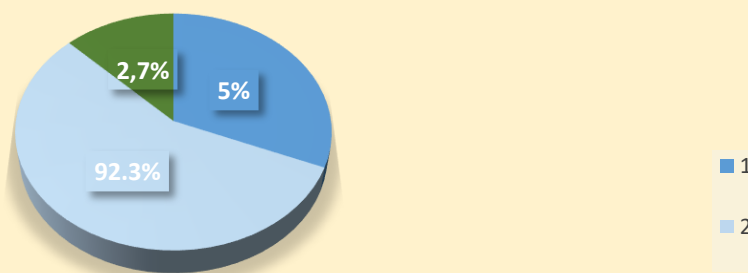
Jahon iqtisodiyotidagi "yashil" sektorning miqyosi hali nisbatan kichik, shuning uchun iqtisodiyotning "yashil kurtaklar" atamasi "yashil iqtisodiyot" tushunchasi bilan birga odatda maxsus adabiyotlarda ham qo‘llaniladi. Haqiqatan ham, ushbu sohada mahsulot va xizmatlarning qiymati 2015-yilda 2 trln. AQSh dollarini yoki jahon yalpi ichki mahsulotining 2,7 foizni, foyda esa 530 mlrd. AQSh dollarini, ish bilan bandlik - 10 mln. kishini tashkil etgan. Biroq, "yashil" sektorning ushbu sohadagi salohiyatlari va investitsiyalarining asosiy qismini jamlovchi ayrim davlatlarning iqtisodiy kompleksini rivojlantirishga qo‘shgan hissasi sezilarli darajada yuqori:

- ✓ AQShda "yashil iqtisodiyot" 600 milliard dollardan ortiq mahsulot va xizmatlarni taqdim etadi (YaIMning 4,2%), bandlik 3 million kishiga baholanadi;
- ✓ Yaponiyada - YaIMning mos ravishda 3,4 foizi va 1,5 mln. ;
- ✓ Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida jami YaIMning 2,5 foizi va 3,4 milliarddan ortiq kishi; biroq ayrim mamlakatlarda bu ko‘rsatkichlar yuqoriroq:

✓ Germaniyada YaIMning 4,8%i, bundan tashqari, Germaniya ekologik toza mahsulotlar va xizmatlarni eksport qilishda (xususan, iqlimni tejoychi uskunalardagi jahon savdosining 12% dan ortig`i) dunyoning yetakchi mamlakatlaridan biri;

✓ Yalpi ichki mahsulotda "yashil" sektor ulushi bo`yicha dunyoda yetakchi bo`lgan Buyuk Britaniyada bu ko`rsatkich 240 milliard dollarni (yoki YaIMning 8,8 foizini) tashkil etadi, uning eksportdagi ulushi 5 foizni va umumiy ish bilan ta`minlanish darajasi 3 foizni tashkil etgan⁵

2015-yil Jahon iqtisodiyotidagi "yashil" sektorning ulushi

1. Jahon iqtisodiyotidagi "yashil" sektorning miqyosi

Mutaxassislarning fikricha, "yashil iqtisodiyot" an'anaviy "jigarrang iqtisodiyot" ga qaraganda qisqa muddatda YaIMning o'sishini, aholi jon boshiga to'g'ri keladigan daromadning ortishini va ish bilan ta'minlanishni bir xil yoki undan yuqoriroq ko'rsatkichda oshirishi mumkin. So'nggi paytlarda o'tkazilgan xalqaro munozaralar "yashil iqtisodiyot" tushunchasini aniq ishlab chiqish, uni barcha mamlakatlar manfaatlarini nuqtai nazaridan amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlarni chuqur tahlil qilish zarurligini ko'rsatadi. "Yashil iqtisodiyot" ga o'tish strategiyasi kata investitsiyalarni (yiliga YaIMning 2 foizigacha) talab qiladigan murakkab jarayon bo'lib, iqtisodiyotning deyarli barcha tarmoqlariga tasir qiladi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, "yashil iqtisodiyot" mintaqaviy rivojlanishni rag'batlantiradi, ijtimoiy barqarorlikka ko'maklashadi, "yashil iqtisodiyot" tarmoqlarida yangi ish o'rinlarini yaratish orqali iqtisodiy salohiyatni oshirishga erishish mumkin.

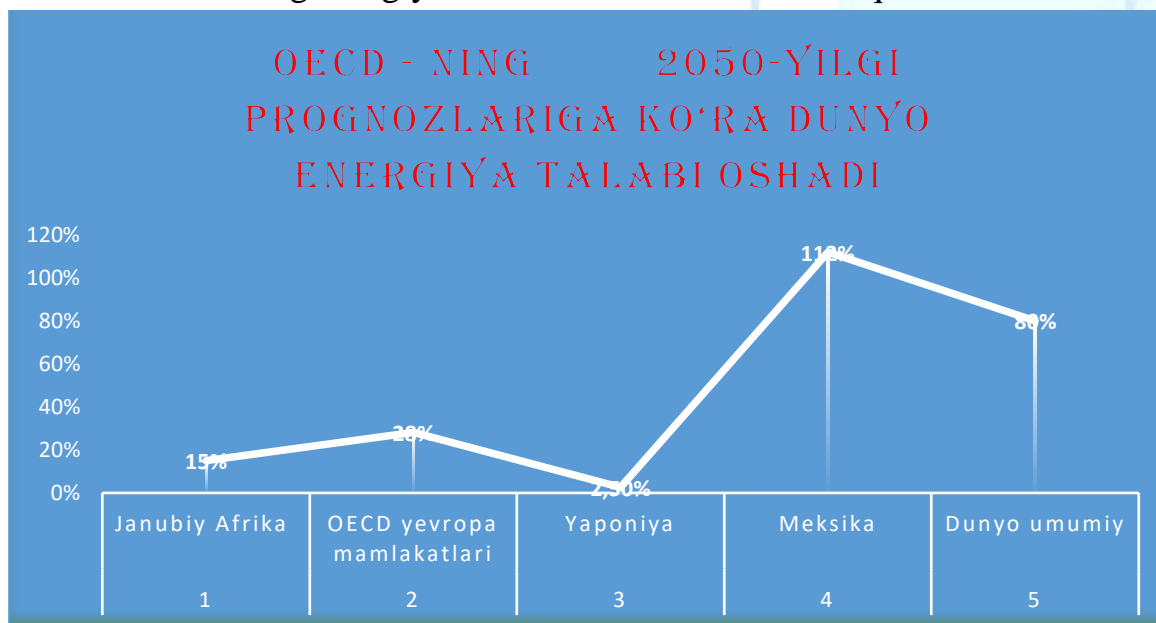
Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) prognozlariga ko'ra, ishlab chiqarish va iste'mol qilishning zamonaviy usulida davom etilsa, 2050-yilga kelib,

⁵ Навстречу «зелёной» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности – обобщающий доклад для представителей властных структур. – ЮНЕП, 2011 (электронный ресурс)
<https://www.unep.org/explore-topics/green-economy>

2000-yil bilan solishtirilganda, o‘simlik va hayvonot dunyosining 61 foizdan 72 foizigacha yo‘qotiladi va tabiiy hududlar esa 7,5 mln. kv.m.ga qisqaradi⁶. 2015-yilda, Global Footprint Network loyihasining olimlar guruhining hisob-kitoblariga ko‘ra, sayyoramizning yillik resurslari (foydalanadigan va keyinchalik qayta tiklanishi mumkin bo‘lgan resurslar miqdori) faqat 7 oy va 13 kun ichida tugagan. Olimlar 1970-yillardan buyon bunday hisob-kitoblarni amalga oshirmoqdalar va har yili yillik resurslar tez va tez sarflanayotganligini guvohi bo‘lishmoqda.

Masalan, 2015-yilda resurslar hajmi 2014- yilga nisbatan olti kun avval tugaganligi bu, albatta, resurslardan oqilona foydalanish hamda mamlakatlarning ekologiyaga zarar yetkazmagan holda rivojlanishini taminlash g‘oyasini ilgari surish zarurligini ko‘rsatadi. Agar yangi iqtisodiy siyosat olib borilmasa, OECDning 2050-yilgi prognozlariga ko‘ra dunyo energiya talabi 80% ga ortadi. Mamlakatlar miqyosida tahlil qilinadigan bo‘lsa,

- ❖ Janubiy Afrika 15%,
- ❖ OECD yevropa mamlakatlarida talab 28% ,
- ❖ Yaponiya 2,5%,
- ❖ Meksikaning energiya talabi 112% ortishi kutilmoqda.

2. 2015-yilda resurslar hajmi 2014- yilga nisbatan

Issiqxona gazlari emissiyasi 50% ga ortadi va havo ifloslanishini yomonlashtiradi. Shaharlarning ifloslanishi 2050-yilga kelib eng katta muammoga aylanadi. Bunda ichimlik suvlarining ifloslanishi va sanitariyaning yomonlashuvi yetakchilik qiladi. Nihoyatda og‘ir havo ifloslanishi sababli yuzaga keladigan bevaqt o‘limlar soni yiliga 3.6 millionga yetadi va bu bo‘yicha Xitoy va Hindistonning ulushi sezilarli darajada

⁶ Перспективы энергетических технологий. Сценарии и стратеги до 2050 г. России. ред. А.Кокорина, Т. Муратовой. – М. 2007г -586 с.

ko'p bo'ladi. Yer yuzi 10%gacha qisqarib ketadi, ayniqsa, bu Osiyo, Yevropa va Janubiy Afrika davlatlarida ko'proq kuzatilishi kutilmoqda. Tabiiy o'rmonlar maydoni 13%gacha qisqarishi prognoz qilingan⁷. Ushbu global xavflarni oldini olishda eng asosiy e'tibor iqtisodiyotni ekologizatsiyalashtirishga qaratilishi lozim. Bunda "yashil iqtisodiyot"ga o'tish, eko-innovatsiyalar hamda ekologik investitsiyalarni joriy etish kabi bir qancha chora-tadbirlar mavjud.

Innovatsiyalar ekologik samaradorlik va iqtisodiy o'sish uchun asosiy omil hisoblanadi.

Eko-innovatsiya - bu atrof-muhitga ta'sirni kamaytirishga olib keladigan har qanday innovatsiya; bu yangi mahsulotlar ishlab chiqarish, tabiiy zahiralarni tejaydigan va minimal zaharli moddalarni chiqaradigan tizimlar va jarayonlarni yaratishdir⁸. Ekoinnovatsiyalar - bu faqatgina tabiiy resurslarni va umuman atrof-muhitni saqlab qolish vositasi emas, balki resurslardan oqilona, zamonaviy, ishonchli foydalanish bilan bir vaqtda mamlakatning iqtisodiy farovonligini va umuman raqobatbardoshlik darajasini oshirishga yordam beruvchi juda samarali vosita.

Ekologik yo'naltirilgan rivojlanish siyosatini olib borish sur'ati innovatsion rivojlanish va innovatsion o'zgarishlar hisobiga jadallashmoqda. Dunyo bo'ylab umumiy ixtirolar soni 2000-yildan buyon 2017-yilgacha 30%ga ortgan bo'lsada, iqlim o'zgarishini qisqartirishga yordam beradigan innovatsion texnologiyalar soni esa shu vaqt davomida uch barobar ortdi. Bunday texnologiyalarning deyarli 90%i OECD mamlakatlari hissasiga to'g'ri keladi. Innovatsion texnologiyalar orqali past narxlarda ekologik xavfsiz ishlab chiqarishni tashkil etish mumkin, bu, o'z navbatida, yangi biznes imkoniyatlari va yangi bozorlar paydo bo'lishini ta'minlaydi.

Mamlakatlar miqyosida tahlil qilinganda, Germaniya iqtisodiyotning barcha sohalariga yashil tamoyillarni joriy etishda chiqindisiz ishlab chiqarish siklini yaratgan ushbu sohadagi ilg'or davlatlardan biridir. Germaniya chiqindilarni qayta ishlash hamda ulardan qayta foydalanish bo'yicha dunyoda yetakchi hisoblanadi. Germaniyada patently texnologiyalarning 23 foizi atrof muhit sohasiga to'g'ri keladi va shamol, quyosh energetikasi sohasidagi kompaniyalarning 30 foizdan ortig'i nemis kompaniyalariga tegishli.

Yashil sektorda, ya'ni atrof-muhit va iqlimni muhofaza qilish bilan bog'liq bo'lgan sohalarda (energiya, transport, qayta ishlash, chiqindilarni yo'q qilish va boshqalar) nemis korxonalaridagi faoliyat yuritayotgan ishchilar soni, taxminan 2 million kishini yoki jami iqtisodiy faol aholining 4,5 foizini tashkil qiladi. Bugungi kunda bu ko'rsatkich o'sish tendensiyasiga ega.

⁷ Environment: Act Now or Face Costly Consequences, Warns OECD

http://www.oecd.org/document/34/0,3746,en_21571361_44315115_49897570_1_1_1_1,00.html

⁸ Рогоцкая С. Об устойчивом развитии эко-инновациях: новые возможности (Электронный ресурс) //URL:

<http://www.newsland.ru/news/detail/id/678725/>

Ekologik innovatsiyalar sohasida Shvetsiya tajribasi muhim ahamiyatga ega. Shvetsiya - qayta tiklanadigan energiya va mahalliy yoqilg`i manbalaridan foydalanish bo`yicha jahonda yetakchi mamlakat hisoblanadi. Yel universiteti olimlari tomonidan sayyoradagi "yashil" mamlakatlar ro`yxatini ishlab chiqilganda, Shvetsiya ushbu reytingda birinchi o`rinni egallagan. Bugungi kunda mamlakat hukumati iqtisodiyotning barcha sohalarida yashil tamoyillarni joriy etish bo`yicha faol siyosat olib bormoqda. Energiya samaradorligi va qayta tiklanadigan energiya manbalari asosiy va ustuvor yo`nalishlar bo`lib, energetika va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasi siyosat darajasiga chiqarilgan⁹. Shvetsiyada maishiy chiqindilarning 96 foizi yo`q qilinadi, bu dunyodagi eng yuqori ko`rsatkichlardan biridir. Qayta tiklanadigan energiya manbalariga o`tishda uy egalari soliq imtiyozlari beriladi. Shuningdek, avtomobil uchun ekologik toza yoqilg`idan foydalanadigan avtomobil egalari uchun soliq ham kamaytiriladi. Bundan tashqari, shaharda bepul mashinajoylari ham taklif etiladi. Mamlakatda bunday avtomobillarning ulushi yildan yilga oshib bormoqda.

Bular, albatta, mamlakat ekologiyasiga o`zining ijobiy ta`sirini ko`rsatuvchi qo`shimcha chora-tadbirlar guruhiga kiradi.

Davlat iqtisodiyotida yashil sektor ulushini ko`paytirish uchun tezlashtirilgan amortizatsiya, mulk solig`i yoki daromad solig`ini kamaytirish kabi soliq imtiyozlarini qo`llashi mumkin, ayniqsa, kichik va o`rta korxonalarni ekologizatsiyalashni amalga oshirish uchun davlat moliya muassasalari tomonidan imtiyozli kreditlar va yashil texnologiyalarga investitsiyalar kiritishi mumkin. Ammo davlat ekologik muvofiqlikni ta`minlash uchun biznes subsidiyalarini taqdim etishi to`g`ri hisoblanmaydi. Uning o`rniga, davlat organlari korxonalarining moliyaviy holatini rag`batlantirishda ekologik omillarga e`tibor qaratilish mezonini o`zida aks ettiruvchi xususiy banklar va sug`urta kompaniyalarini kengaytirishi kerak. Ya`ni, banklar kreditni tasdiqlashdan oldin ekologik ko`rsatkichlar ro`yxatini talab qilishi mumkin, sug`urta kompaniyalari esa ekologik xavflar va ularni kamaytirish choralari bo`yicha identifikatsiya deklaratsiyasini tuzishlari mumkin. Shuningdek, banklar va sug`urta kompaniyalari ekologik samaradorligi yuqori bo`lgan kompaniyalar uchun imtiyozli qulay shartnoma shartlarini taqdim etishi mumkin. "Yashil biznes" amaliyotida korxonalariga axborotlarni tarqatish va dastlabki ishtirokini ta`minlash uchun bevosita subsidiyalar ajratish va bepul texnik yordam ko`rsatish ancha samara beradi. Biroq, hozirgi kunda ko`plab davlatlarning "yashil amaliyotlar"ni joriy etish va rag`batlantirish uchun moliyalashtirish bo`yicha qonuniy me`yorlari yetarli emas, shunga ko`ra, yashil iqtisodiy tizimga bosqichma-bosqich o`tishda korxonalariga texnik yordam ko`rsatish

⁹ Трофимов Н.А. Инновации для «зелёного» развития. Наука за рубежом: ежемесячное обозрение-2014 №34-С9-12.

uchun moliyaviy ajratmalar korxonalarining uzoq muddatli eko-iqtisodiy barqarorligiga yordam beradi.

Xulosa

Jahon tajribasi shuni ko`rsatadiki, "yashil iqtisodiyot" mintaqaviy rivojlanishni, ijtimoiy barqarorlikka erishishni, "yashil iqtisodiyot" tarmoqlarida yangi ish o`rinlari yaratilishi orqali iqtisodiy salohiyatni oshirishni rag`batlantiradi¹⁰. "Yashil iqtisodiyot", asosan, iqtisodiy taraqqiyotga yordam beradi va yalpi ichki mahsulotning o`shirishini, mamlakat daromadlarini oshirishni, aholini ish bilan ta`minlash, mamlakatda ishsizlik darajasini pasaytirishni ta`minlaydi. Shu bilan birga, "yashil iqtisodiyotga" o`tish iqlim o`zgarishi, foydali qazilma minerallarning yo`qolishi va suv resurslarining tanqisligi kabi global tahdidlar xavfini kamaytiradi. Ammo butun jahon rivojlanishini olib qaralsa, uning umumiylik xususiyati namoyon bo`ladi, ya`ni, bugungi dunyo sivilizatsiyasi kuch to`plagan, o'z qudratining eng yuqori nuqtasiga yetgan vaqtda jahonning barcha mamlakatlari iqtisodiy rivojlanishda ekologik yo`naltirilgan model tanlanmas ekan, globallashuv sharoitida butun sayyoraning asta-sekin tanazzulga yuz tutishi va butunlay yo`q bo`lib ketishgacha borish xavfi yuzaga keladi, degan xulosaga kelishimiz mumkin.

References

1Экологизация малых и средних предприятий: Пособие по инструментам природоохранной политики для стран Восточного партнерства ЕС// "EaP GREEN".-М.:2012.-С.53

2Environment: Act Now or Face Costly Consequences, Warns OECD
[http://www.oecd.org/document/34/0.3746.en_21571361_44315115_49897570_1_1_1_1,00.html](http://www.oecd.org/document/34/0,3746,en_21571361_44315115_49897570_1_1_1_1,00.html)

3Зеленая экономика: здравоохранение / United Nations Environmental Programme: Green Economy//[http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/researchproducts/briefingpapers / Ru_GE_HEALTH.pdf](http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/researchproducts/briefingpapers/Ru_GE_HEALTH.pdf). -С. 2.

4"Зеленая" экономика: здравоохранение / United Nations Environmental Programme:Green Economy//электронныйресурchttp://www.iinep.org/grecneconomy/Portals/88/dociimnls/research_prodiicts/ bricfingpapers/Ru G E_HEALTH.pdf (датаобращения 06.12.2014).

5Лыжин Д. Перспективы развития "зеленой экономики": глобальные и региональные аспекты [Электронный ресурс]. - Режим

¹⁰ <http://geopolitics.by/analytics/perspektivyrazvitiyazelenoy-ekonomikiglobalnye-i-regionalnye-aspekty>

<http://geopolitics.by/analytcs/perspektivyrazvitiyazelenoy-ekonomiki-globalnyy-i-regionalnye-aspekty>

6Навстречу "зеленой" экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности - обобщающий доклад для представителей властных структур. ■ ЮНЕП. 2011.

7Официальный сайт ЮНЕП - Программы ООН по окружающей среде- [электронный ресурс] <http://www.unep.org/greeneconomy> (дата обращения 06.12.2014).

8Порфирьев Б.П.. "Зеленая" экономика: реалии, перспективы и пределы роста. - М.: Карнеги,2013.

9Перспективы энергетических технологий. Сценарии и стратегии до 2050 г. /ОЭСР/МЭА; WWF России; ред. А. Кокорина, Т. Муратовой. - М., 2007. - 586 с.

10 Рогоцкая С. Об устойчивом развитии и эко-инновациях: новые возможности | Электронный ресурс] // URL: <http://www.newsland.ru/news/detail/id/678725/> (дата обращения: 12.10.2014 г.).

11 Трофимов Н.А. Инновации для "зеленого" развития // Наука за рубежом: ежемесячноеобозрение.-

12 -JW34.-C.9-I2.Towards a green economy in Europe. EU environmental policy targets and objectives 2010-2050. European Environment Agency, Copenhagen, 2013. URL: <http://www.cea.europa.eu/publications/towards-a-green-economy-in-europe>

13 World Economic and Social Survey 2011: The Great Green Technological Transformation / Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat (DESA). - New York: United Nations. 2011. - E/2011/50/Rev. 1ST/ESA/333.